Πρόλογος

Το Δεύτερο Ασκησιολόγιο της σειράς *Μουσική Θεωρία και Πρακτική* περιέχει εφαρμογές και προβλήματα για τα κεφάλαια των Διαστημάτων, των Κλιμάκων και των Συγχορδιών. Ο σπουδαστής θα πρέπει να θέσει κεντρικό στόχο να αντιληφθεί και να υπολογίζει τις αποστάσεις των μουσικών φθόγγων, να κατανοήσει την έννοια της κλίμακας και να ασκηθεί στην αναγνώριση των κλιμάκων και των διαστημάτων που σχηματίζουν. Να διαχωρίζει τους διατονικούς από τους χρωματικούς φθόγγους, να πραγματοποιεί μεταφορές διαστημάτων, κλιμάκων και συγχορδιών, να προσεγγίσει σε πρώτη φάση την έννοια της τονικότητας. Στη σημερινή μουσική πραγματικότητα κρίνεται ιδιαίτερα αναγκαία η γνώση των τρίφωνων συγχορδιών και ο ικανοποιητικός χειρισμός των συμβόλων τους. Αν και η σειρά παρουσίασης των θεμάτων είναι αντίστοιχη με εκείνη του τόμου της Θεωρίας, ωστόσο στο Ασκησιολόγιο τα θέματα οργανώνονται σε μεγαλύτερες ενότητες. Κάθε κεφάλαιο του Ασκησιολογίου περιλαμβάνει τέσσερα τμήματα.

Α. Στο πρώτο τμήμα καταγράφονται οι βασικοί όροι, η αναλυτική εξήγηση των οποίων μπορεί να αναζητηθεί στον τόμο της Θεωρίας.

Β. Στο δεύτερο τμήμα ελέγχεται η ικανότητα του σπουδαστή να συνδυάζει το βασικό όρο με την ερμηνεία του. Το τμήμα αυτό είναι σύντομη επανάληψη του κεφαλαίου. Οι απαντήσεις δίνονται στο Προσάρτημα Ι.

Γ. Το τρίτο τμήμα είναι το μεγαλύτερο και το σπουδαιότερο. Σε αυτό περιλαμβάνονται οι ασκήσεις, οι οποίες ομαδοποιούνται κατά θεματική ενότητα. Οι ασκήσεις δεν είναι ισότιμες ούτε έχουν τον ίδιο βαθμό δυσκολίας. Ποικίλλουν από απλές εφαρμογές έως περισσότερο πολύπλοκες κατασκευές. Κάθε άσκηση θέτει και ολοκληρώνει ένα συγκεκριμένο μουσικό πρόβλημα. Οι συνθετότερες ασκήσεις προσομοιάζουν στις πραγματικές συνθήκες μουσικής σκέψης και εργασίας. Υποδεικνύεται στο σπουδαστή να συμπληρώνει διαδοχικά τις ασκήσεις ανά θεματική ενότητα, αφού αυτές διατάσσονται συνήθως κατά αύξουσα σειρά δυσκολίας. Κατατάσσουμε τις ασκήσεις σε τρεις κατηγορίες (βλ. Κατηγορίες Ασκήσεων, σελ. xii): τις απλές (ομάδα-Α), τις αναπτυγμένες (ομάδα-Β) και τις σύνθετες (ομάδα-Γ).

Θέλουμε να επισημάνουμε ότι το συνολικό τρίτομο έργο απευθύνεται σε σπουδαστές μουσικής από την ηλικία των 11 χρόνων και πάνω. Σχηματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι προορίζεται για τη μουσική εκπαίδευση και άσκηση των σπουδαστών γυμνασιακής, λυκειακής και μεταλυκειακής ηλικίας. Εξυπηρετεί λοιπόν πολλές ανάγκες. Επομένως δεν είναι όλες οι θεματικές ενότητες και οι αντίστοιχες ασκήσεις για όλους. Ας μην απογοητεύεται πρόωρα ο σπουδαστής που θα ήθελε να εξαντλήσει βεβιασμένα όλα τα θέματα. Ας προχωρεί έως εκεί που μπορεί και ας εμπιστεύεται την κρίση και την καθοδήγηση του καθηγητή του. Η εμπειρία έχει αποδείξει ότι ο σπουδαστής επανέρχεται αρκετές φορές στη μελέτη της Βασικής Μουσικής Θεωρίας, καθώς αυξάνονται και βελτιώνονται οι μουσικές δεξιότητές του.

Οι λύσεις των ασκήσεων δίνονται στο Προσάρτημα Ι. Θα προτείναμε, αν η μελέτη επιβλέπεται από καθηγητή, να προαφαιρούνται τα φύλλα των απαντήσεων.

Δ. Στο τέταρτο τμήμα προτείνονται δραστηριότητες ακουστικής εξάσκησης και σύνθεσης, οι οποίες συμβαδίζουν με το κεκτημένο επίπεδο κατανόησης της θεωρητικής ύλης. Ο σπουδαστής καλείται να απελευθερώσει τη δημιουργικότητά του στη σύνθεση απλών μελωδιών, να καταγράψει τη μουσική που ακούει, να συνεργαστεί με άλλους σπουδαστές ή με τον καθηγητή του, προκειμένου να αξιολογήσει το παραγόμενο έργο.

Θα απολογηθώ προκαταβολικά για τα πιθανά σφάλματα ή τις παραλείψεις, οι οποίες είναι δυνατόν να διαταράξουν την ομαλή ανάγνωση και κατανόηση. Σε κάθε περίπτωση ο αναγνώστης μπορεί να ζητήσει πληροφορίες ή διευκρινήσεις είτε στην ιστοσελίδα των Εκδόσεων Fagotto: www.fagottobooks.gr, είτε στο τηλεφωνικό τμήμα των Εκδόσεων: 2103645147, είτε στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο του συγγραφέα: dpirgiotis@fagottobooks.gr.

Είναι ισχυρή η επιθυμία μου να ευχαριστήσω θερμά τους σπουδαστές και τους συναδέλφους καθηγητές για την υποστήριξη αυτού του έργου, αλλά και για την υπομονή τους έως ότου αυτό να ολοκληρωθεί. Εκτιμώ απεριόριστα την εμπιστοσύνη τους. Είναι πεποίθησή μου ότι η σύγχρονη οργάνωση και παρουσίαση της ύλης της Βασικής Μουσικής Θεωρίας, συμβατής με τη διεθνή βιβλιογραφία, επιτρέπει να κερδίσουμε δρόμο και χρόνο. Δεν μπορούμε να προβλέψουμε πώς θα διαμορφωθεί η μουσική του μέλλοντος. Ωστόσο, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι οι δεξιότητες που επιθυμούμε να αναπτύξουν οι σπουδαστές θα αποτελέσουν τη χρήσιμη βάση για τη μουσική τους πράξη, ανεξαρτήτως από τις ιδιαίτερες προτιμήσεις, την αφετηρία και τους στόχους του καθενός.

Πρόγραμμα Διδασκαλίας

Στο ακόλουθο πρόγραμμα (αυτο)διδασκαλίας χαράσσεται η σειρά εξέτασης των θεματικών ενοτήτων και αναφέρεται ο απαιτούμενος αριθμός μαθημάτων ανά θεματική ενότητα για την ολοκλήρωση της ύλης κατά τη διάρκεια ενός διδακτικού εξαμήνου. Το εξάμηνο αποτελείται από 15 εβδομάδες, σε κάθε εβδομάδα αντιστοιχεί 1 μάθημα και σε κάθε μάθημα αντιστοιχούν κατά προτίμηση 2 διδακτικές ώρες. Αν ο χρόνος διδασκαλίας της ύλης επεκταθεί στη διάρκεια ενός έτους, τότε θα διπλασιαστεί ο αριθμός των μαθημάτων ανά θεματική ενότητα, ώστε η αναλογία να εξακολουθήσει να παραμένει σταθερή.

	Θεματικές Ενότητες	***Ασκήσεις***	***Μαθήματα***
1	Είδη και Μεγέθη Διαστημάτων Συνεχή και Αφεστώτα Διαστήματα	18	1
2	Αρμονικά Διαστήματα-Εναρμόνια Αλλοίωση Διαστημάτων-Αναστροφή	13	1
3	Σύνθετα Διαστήματα Σύμφωνα και Διάφωνα Διαστήματα Μεταφορά-Αντιστροφή	13	1
4	Κλίμακα και Τονική Βαθμίδες της Κλίμακας Τύπος Σχηματισμού και Μεταφορά Κλ. Διατονικές Κλίμακες	9	1
5	Μείζονα Κλίμακα Διαστήματα Μείζονας Κλίμακας	22	2
6	Ελάσσονα Κλίμακα Διαστήματα Ελάσσονας Κλίμακας	25	2
7	Διατονικοί και Χρωματικοί Φθόγγοι Τονικότητα και Μετατροπία	9	1
8	Μεταφορά Άλλες Κλίμακες	15	1
9	Τρίφωνες Συγχορδίες	22	1
10	Τρίφωνες Συγχορδίες της Μείζονας και της Ελάσσονας Κλίμακας	13	1
11	Τετράφωνες Συγχορδίες	11	1
12	Εξετάσεις Αυτοέλεγχος Σύνθεση	*ερμηνείες όρων, επιλεγμένες και προτεινόμενες ασκήσεις*	2

Κατηγορίες Ασκήσεων Β' Τόμου

Κατατάσσουμε τις ασκήσεις που περιέχονται στο Ασκησιολόγιο ΙΙ σε τρεις κατηγορίες. Στην Ομάδα-Α περιέχονται απλές ασκήσεις με χαμηλότερο βαθμό δυσκολίας. Στην Ομάδα-Β περιέχονται αναπτυγμένες ασκήσεις με μεσαίο βαθμό δυσκολίας. Στην Ομάδα-Γ περιέχονται σύνθετες ασκήσεις με υψηλότερο βαθμό δυσκολίας.

Κεφάλαιο Τέταρτο: ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΑ	
Ομάδα-Α [απλές ασκήσεις]:	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 27, 28, 30
Ομάδα-Β [αναπτυγμένες ασκήσεις]:	12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 32, 33, 34
Ομάδα-Γ [σύνθετες ασκήσεις]:	17, 18, 26, 29, 31, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44
Κεφάλαιο Πέμπτο: ΚΛΙΜΑΚΕΣ	
Ομάδα-Α [απλές ασκήσεις]:	2, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 20, 21, 23, 24, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 44, 46, 48, 73, 77
Ομάδα-Β [αναπτυγμένες ασκήσεις]:	1, 3, 6, 7, 8, 9, 16, 18, 19, 25, 26, 29, 37, 42, 45, 47, 49, 50, 51, 52, 57, 58, 64, 69, 74, 76, 78
Ομάδα-Γ [σύνθετες ασκήσεις]:	22, 27, 28, 30, 31, 40, 41, 43, 53, 54, 55, 56, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 75, 79, 80
Κεφάλαιο Έκτο: ΣΥΓΧΟΡΔΙΕΣ	
Ομάδα-Α [απλές ασκήσεις]:	1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 16, 23, 24, 25, 26, 36
Ομάδα-Β [αναπτυγμένες ασκήσεις]:	7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 20, 27, 28, 30, 37, 38, 44
Ομάδα-Γ [σύνθετες ασκήσεις]:	18, 19, 21, 22, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46

4. Διαστήματα

ΤΜΗΜΑ Α

Βασικοί Όροι

διάστημα
μέγεθος διαστήματος
όνομα διαστήματος
είδος διαστήματος
απλά διαστήματα
φυσικά διαστήματα
μελωδικό διάστημα
ανιόν/κατιόν διάστημα
αρμονικό διάστημα
συνεχή διαστήματα
αφεστώτα διαστήματα
εναρμόνια διαστήματα
αλλοιωμένο διάστημα
αναστροφή διαστημάτων
σύνθετα διαστήματα
σύμφωνα διαστήματα
διάφωνα διαστήματα
μεταφορά

ΤΜΗΜΑ Β

Ερμηνεία Όρων

Συμπληρώστε τα κενά επιλέγοντας τον κατάλληλο όρο από τον πίνακα του τμήματος Α.

1. Τα _____ διαστήματα σχηματίζονται ανάμεσα στους επτά φυσικούς φθόγγους.
2. Τα _____ διαστήματα είναι μικρότερα από το διάστημα της ογδόης.
3. Τα _____ διαστήματα είναι μεγαλύτερα από το διάστημα της ογδόης.
4. Η απόσταση ανάμεσα σε δύο μουσικούς φθόγγους λέγεται _____ .
5. Το _____ του διαστήματος δηλώνει τις θέσεις του πενταγράμμου που περιέχονται στην έκτασή του.
6. Το _____ του διαστήματος εξαρτάται από τον αριθμό των ημιτονίων που περιέχονται εντός του διαστήματος.
7. Το _____ του διαστήματος ενός διαστήματος προσδιορίζεται από την αριθμητική τιμή του ονόματος και την αριθμητική τιμή του είδους.
8. Το _____ διάστημα αποτελείται από φθόγγους που ηχούν διαδοχικά, ο ένας μετά τον άλλον.

9. Το _____ διάστημα αποτελείται από φθόγγους που ηχούν ταυτοχρόνως.

10. Στο _____ διάστημα έχει μεταβληθεί η οξύτητα των φθόγγων που το σχηματίζουν. Διατηρεί το ίδιο όνομα, αλλά αλλάζει το είδος του.

11. Στην πρακτική της κλασικής μουσικής _____ διαστήματα είναι τα διαστήματα δευτέρας, εβδόμης και όλα τα ελαττωμένα ή αυξημένα.

12. Στην πρακτική της κλασικής μουσικής _____ διαστήματα είναι τα διαστήματα καθαρής πρώτης-ογδόης, καθαρής τετάρτης-πέμπτης και μικρής ή μεγάλης τρίτης-έκτης.

13. Τα _____ διαστήματα αποτελούνται από φθόγγους του ίδιου ύψους, αλλά διαφορετικού ονόματος. Περιέχουν τον ίδιο αριθμό ημιτονίων, αλλά γράφονται διαφορετικά στο πεντάγραμμο.

14. Στο _____ μελωδικό διάστημα προηγείται ο υψηλότερος φθόγγος και έπεται ο χαμηλότερος, ενώ στο _____ μελωδικό διάστημα προηγείται ο χαμηλότερος φθόγγος και έπεται ο υψηλότερος.

15. Η επανεγγραφή του μουσικού κομματιού σε διαφορετικό ύψος λέγεται _____ .

16. Κατά την _____ διαστήματος είτε ο οξύτερος φθόγγος γίνεται κατά μία ογδόη βαρύτερος είτε ο βαρύτερος φθόγγος γίνεται κατά μία ογδόη οξύτερος.

17. Τα μελωδικά διαστήματα πρώτης και δευτέρας λέγονται _____ ή _____ .

18. Τα μεγαλύτερα της δευτέρας μελωδικά διαστήματα λέγονται _____ ή _____.

ΤΜΗΜΑ Γ
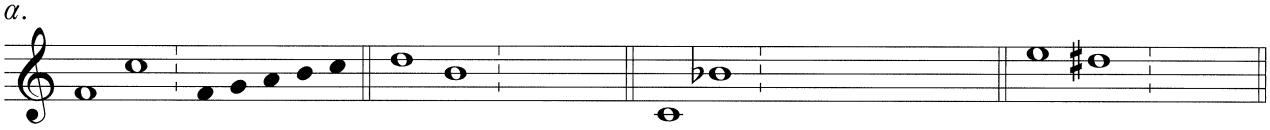
Ασκήσεις

Ονόματα Διαστημάτων

1. Να ονομάσετε τα παρακάτω διαστήματα με αριθμό, ο οποίος δηλώνει το πλήθος των θέσεων πενταγράμμου που αυτά περικλείουν. Τεχνική: μετράμε τις θέσεις πενταγράμμου, γραμμές και διαστήματα, ανάμεσα στους δύο φθόγγους του διαστήματος, χωρίς να παραλείψουμε να συμπεριλάβουμε στη μέτρηση και τις θέσεις των δύο φθόγγων. Η τεχνική εξηγείται στο παράδειγμα.
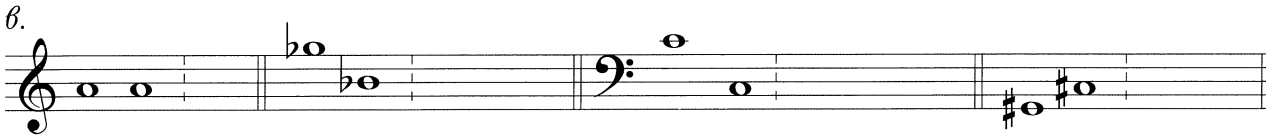
Παράδειγμα

α.

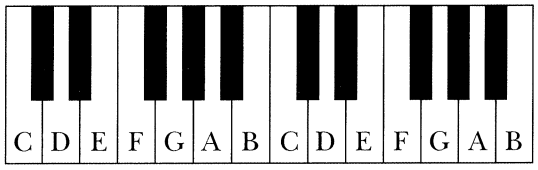
5η ____ ____ ____

β.

___ ___ ___ ___

2. Να ονομάσετε τα διαστήματα που σχηματίζονται ανάμεσα στους παρακάτω φθόγγους, χρησιμοποιώντας το πληκτρολόγιο του πιάνου. Τεχνική: αγνοούμε τα πιθανά σημεία αλλοίωσης των φθόγγων και εντοπίζουμε τα αντίστοιχα (ομώνυμα) λευκά πλήκτρα στο πιάνο. Στη συνέχεια μετράμε το πλήθος των λευκών πλήκτρων ανάμεσα στους δύο φθόγγους του διαστήματος, συμπεριλαμβάνοντας και τα πλήκτρα των δύο φθόγγων. Ο αριθμός που προκύπτει είναι το ζητούμενο όνομα του διαστήματος. Παράδειγμα: το διάστημα ανάμεσα στο φθόγγο D και στον αμέσως υψηλότερο φθόγγο F♯ είναι διάστημα τρίτης (3ης), αφού περιλαμβάνει τρία λευκά πλήκτρα.

α. Ανάμεσα στο φθόγγο E και στον αμέσως υψηλότερο φθόγγο A σχηματίζεται διάστημα: _____

β. Ανάμεσα στο φθόγγο C και στον αμέσως χαμηλότερο φθόγγο A σχηματίζεται διάστημα: _____

γ. Ανάμεσα στο φθόγγο B και στον αμέσως υψηλότερο φθόγγο C♯ σχηματίζεται διάστημα: _____

δ. Ανάμεσα στο φθόγγο A♭ και στον αμέσως χαμηλότερο φθόγγο C σχηματίζεται διάστημα: _____

ε. Ανάμεσα στο φθόγγο D και στον αμέσως υψηλότερο φθόγγο D σχηματίζεται διάστημα: _____

στ. Ανάμεσα στο φθόγγο E♭ και στον ίδιο φθόγγο E♭ σχηματίζεται διάστημα: _____

ζ. Ανάμεσα στο φθόγγο B♭ και στον αμέσως υψηλότερο φθόγγο F σχηματίζεται διάστημα: _____

η. Ανάμεσα στο φθόγγο G και στον αμέσως χαμηλότερο φθόγγο A σχηματίζεται διάστημα: _____

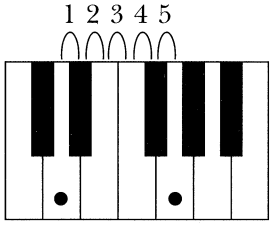
θ. Ανάμεσα στο φθόγγο F και στον αμέσως υψηλότερο φθόγγο F♯ σχηματίζεται διάστημα: _____

ι. Ανάμεσα στο φθόγγο A♯ και στον αμέσως 'υψηλότερο' (εναρμόνιο) φθόγγο B♭ σχηματίζεται διάστημα: _____

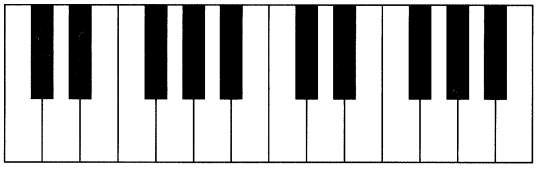
Είδη και Μεγέθη Διαστημάτων

3. Να βρείτε πόσα ημιτόνια περιέχονται στα παρακάτω διαστήματα. Χρησιμοποιήστε το πληκτρολόγιο του πιάνου. Να εντοπίσετε τον χαμηλότερο και τον υψηλότερο φθόγγο του διαστήματος στο πληκτρολόγιο. Θυμηθείτε ότι η απόσταση ανάμεσα σε δύο οποιαδήποτε γειτονικά πλήκτρα είναι ένα ημιτόνιο. Μετρήστε το πλήθος των ημιτονίων, αθροίζοντας τα διαδοχικά ζεύγη των πλήκτρων που περιέχονται στην έκταση του διαστήματος. Στο παράδειγμα εξηγείται η τεχνική.

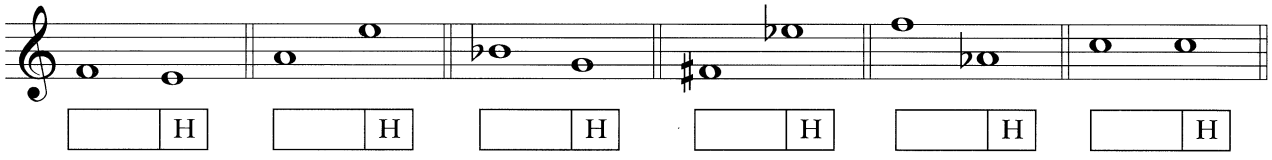
Παράδειγμα

Το διάστημα D(ρε)-G(σολ) περιέχει 5 ημιτόνια.

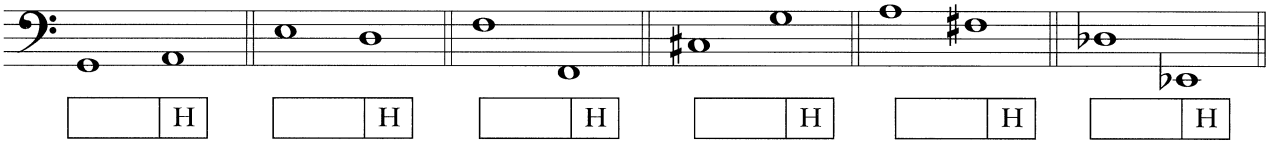

α.

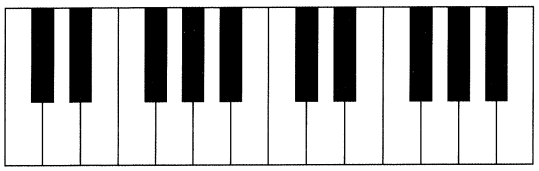

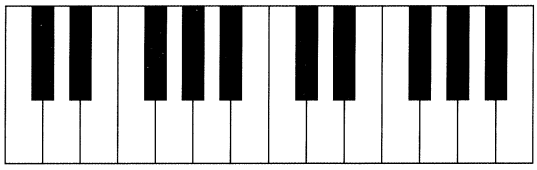
H H H H H H

β.

H H H H H H

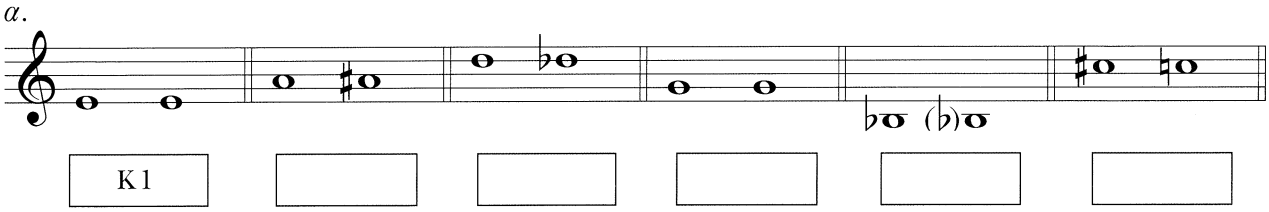

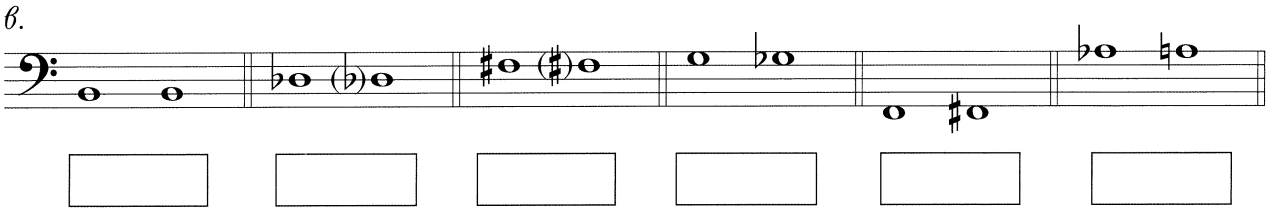
4. Να αναγνωρίσετε το είδος των παρακάτω διαστημάτων πρώτης. Υπενθυμίζουμε ότι το διάστημα καθαρής πρώτης περιέχει 0 ημιτόνια και το διάστημα αυξημένης πρώτης περιέχει 1 ημιτόνιο. Χρησιμοποιήστε τα σύμβολα: καθαρή πρώτη=**K1**, αυξημένη πρώτη=**A1**.

Παράδειγμα

α.

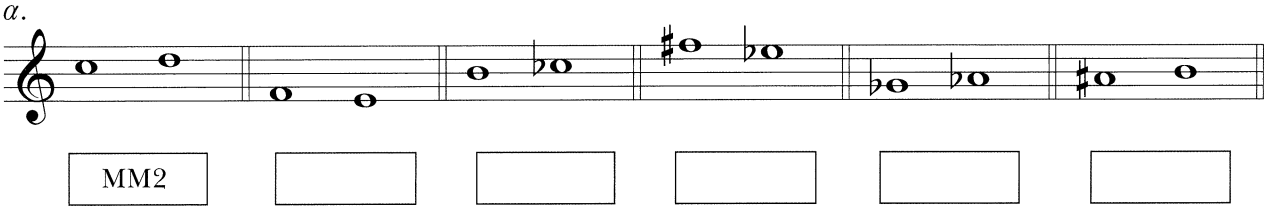
β.

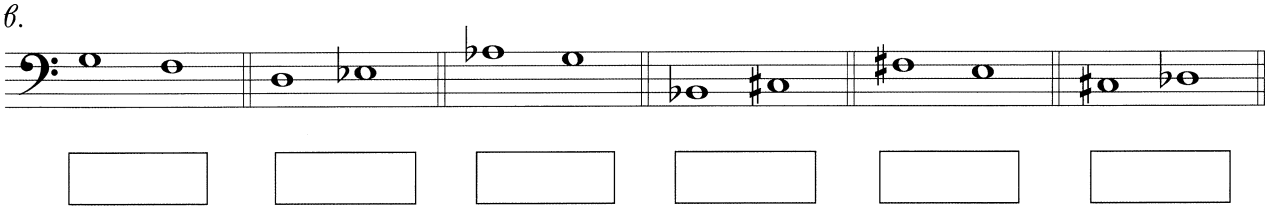
5. Να αναγνωρίσετε το είδος των παρακάτω διαστημάτων δευτέρας. Υπενθυμίζουμε ότι το διάστημα δευτέρας είναι ελαττωμένο όταν περιέχει 0 ημιτόνια, μικρό όταν περιέχει 1 ημιτόνιο, μεγάλο όταν περιέχει 2 ημιτόνια και αυξημένο όταν περιέχει 3 ημιτόνια. Σύμβολα: ελαττ. 2α = **E2**, μικρή 2α = **M2**, μεγάλη 2α = **MM2**, αυξημ. 2α = **A2**. Εναλλακτικά σύμβολα: ελαττ. 2α = **ε2**, μικρή 2α = **μ2**, μεγάλη 2α = **M2**, αυξημ. 2α = **A2**.

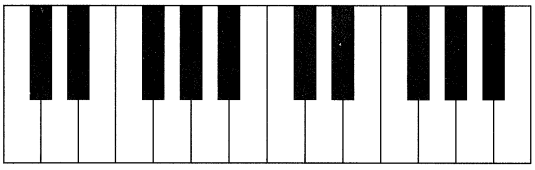
Παράδειγμα

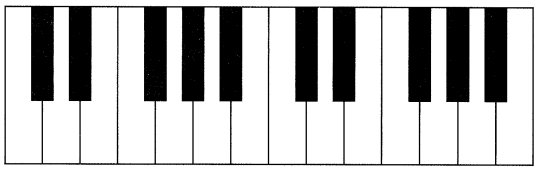
α.

β.

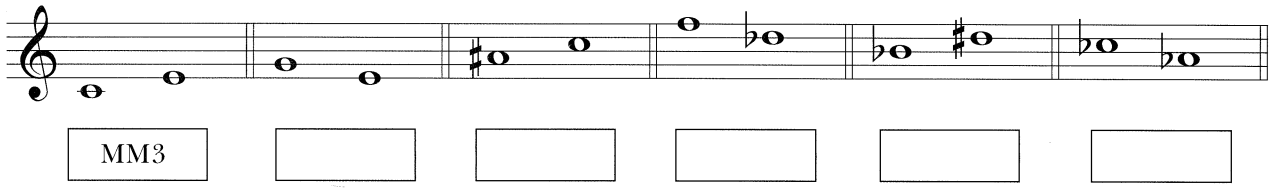

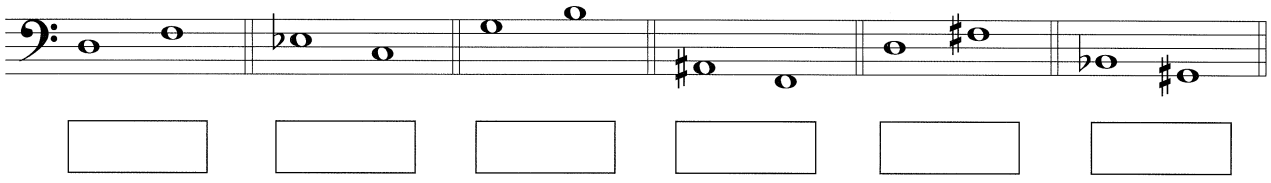
6. Να αναγνωρίσετε το είδος των παρακάτω διαστημάτων τρίτης. Υπενθυμίζουμε ότι το διάστημα τρίτης είναι ελαττωμένο όταν περιέχει 2 ημιτόνια, μικρό όταν περιέχει 3 ημιτόνια, μεγάλο όταν περιέχει 4 ημιτόνια και αυξημένο όταν περιέχει 5 ημιτόνια.
Σύμβολα: ελαττ. 3η = **Ε3**, μικρή 3η = **Μ3**, μεγάλη 3η = **ΜΜ3**, αυξημ. 3η = **Α3**.
Εναλλακτικά σύμβολα: ελαττ. 3η = **ε3**, μικρή 3η = **μ3**, μεγάλη 3η = **Μ3**, αυξημ. 3η = **Α3**.

Παράδειγμα

α.

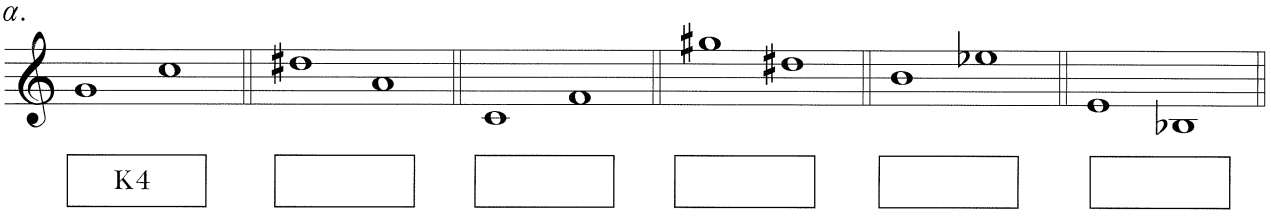
β.

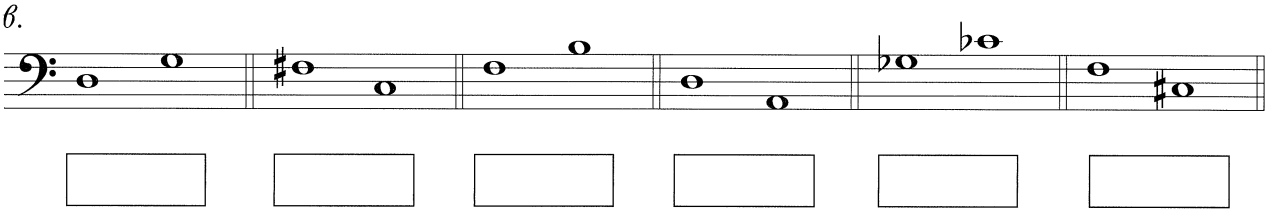
7. Να αναγνωρίσετε το είδος των παρακάτω διαστημάτων τετάρτης. Υπενθυμίζουμε ότι το διάστημα τετάρτης είναι ελαττωμένο όταν περιέχει 4 ημιτόνια, καθαρό όταν περιέχει 5 ημιτόνια και αυξημένο όταν περιέχει 6 ημιτόνια.
Σύμβολα: ελαττ. 4η = **Ε4**, καθαρή 4η = **Κ4**, αυξημ. 4η = **Α4**.
Εναλλακτικά σύμβολα: ελαττ. 4η = **ε4**, καθαρή 4η = **Κ4**, αυξημ. 4η = **Α4**.

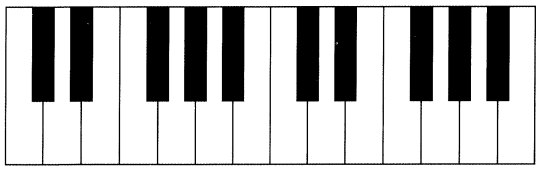
Παράδειγμα

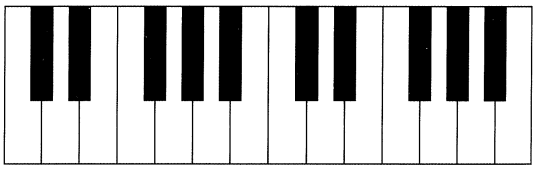
α.

β.

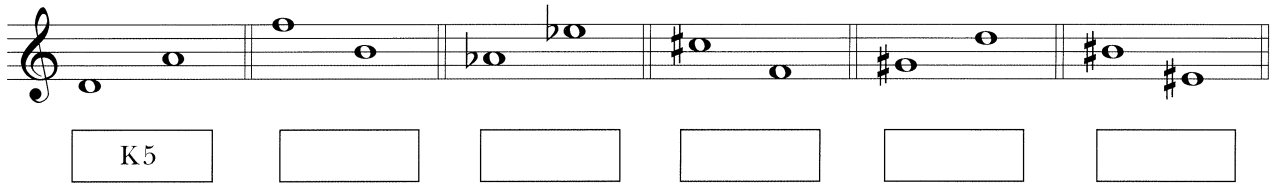

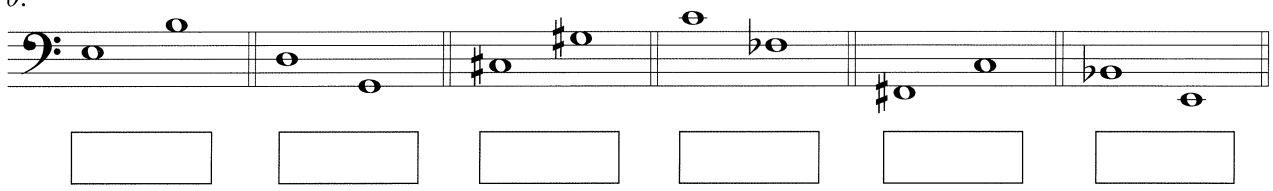
8. Να αναγνωρίσετε το είδος των παρακάτω διαστημάτων πέμπτης. Υπενθυμίζουμε ότι το διάστημα πέμπτης είναι ελαττωμένο όταν περιέχει 6 ημιτόνια, καθαρό όταν περιέχει 7 ημιτόνια και αυξημένο όταν περιέχει 8 ημιτόνια.
Σύμβολα: ελαττ. 5η = **E5**, καθαρή 5η = **K5**, αυξημ. 5η = **A5**.
Εναλλακτικά σύμβολα: ελαττ. 5η = **ε5**, καθαρή 5η = **K5**, αυξημ. 5η = **A5**.

Παράδειγμα

α.

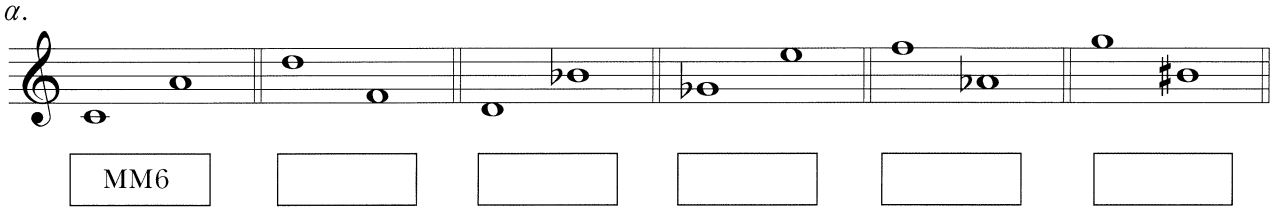
β.

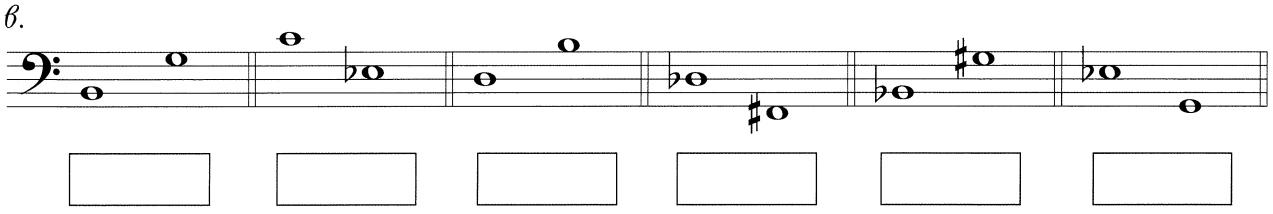
9. Να αναγνωρίσετε το είδος των παρακάτω διαστημάτων έκτης. Υπενθυμίζουμε ότι το διάστημα έκτης είναι ελαττωμένο όταν περιέχει 7 ημιτόνια, μικρό όταν περιέχει 8 ημιτόνια, μεγάλο όταν περιέχει 9 ημιτόνια και αυξημένο όταν περιέχει 10 ημιτόνια.
Σύμβολα: ελαττ. 6η = **E6**, μικρή 6η = **M6**, μεγάλη 6η = **MM6**, αυξημ. 6η = **A6**.
Εναλλακτικά σύμβολα: ελαττ. 6η = **ε6**, μικρή 6η = **μ6**, μεγάλη 6η = **M6**, αυξημ. 6η = **A6**.

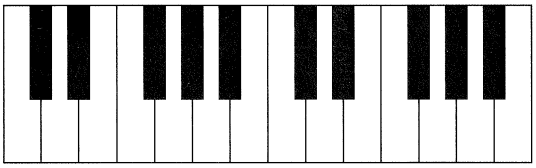
Παράδειγμα

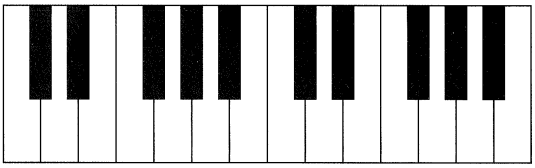
α.

β.

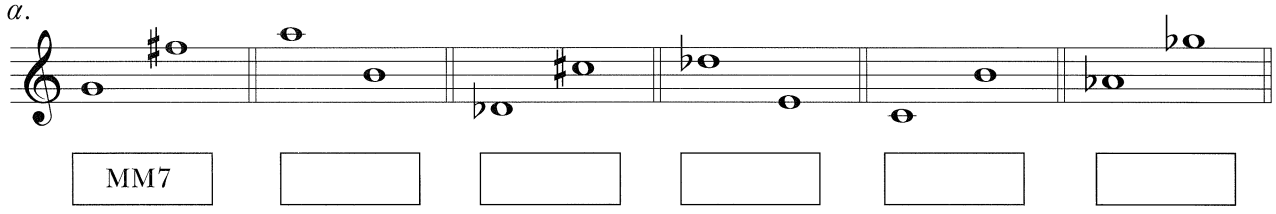

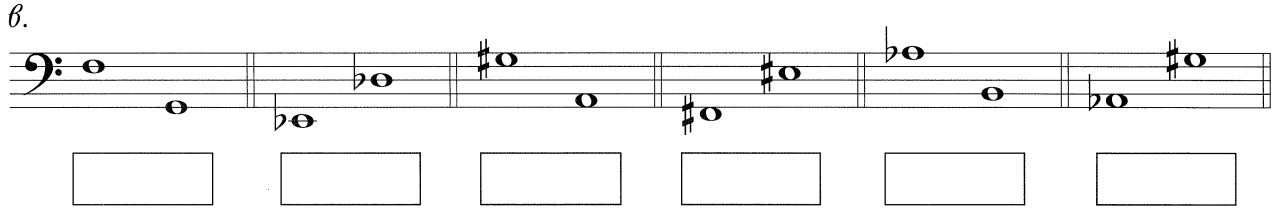
10. Να αναγνωρίσετε το είδος των παρακάτω διαστημάτων εβδόμης. Υπενθυμίζουμε ότι το διάστημα εβδόμης είναι ελαττωμένο όταν περιέχει 9 ημιτόνια, μικρό όταν περιέχει 10 ημιτόνια, μεγάλο όταν περιέχει 11 ημιτόνια και αυξημένο όταν περιέχει 12 ημιτόνια.
Σύμβολα: ελαττ. 7η = **E7**, μικρή 7η = **M7**, μεγάλη 7η = **MM7**, αυξημ. 7η = **A7**.
Εναλλακτικά σύμβολα: ελαττ. 7η = **ε7**, μικρή 7η = **μ7**, μεγάλη 7η = **M7**, αυξημ. 7η = **A7**.

Παράδειγμα

α.

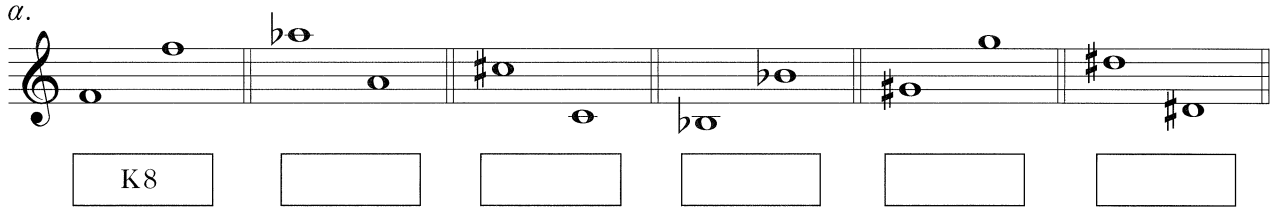
β.

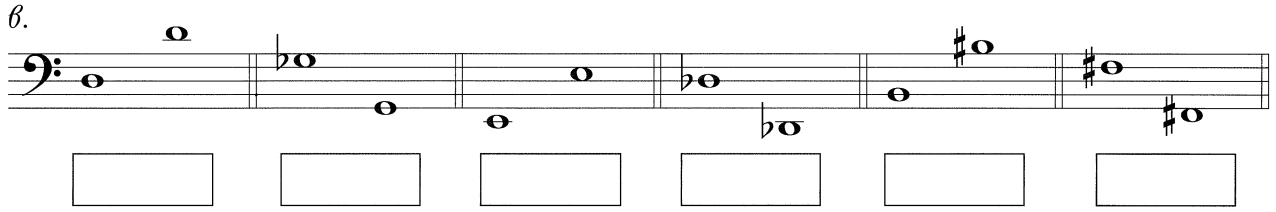
11. Να αναγνωρίσετε το είδος των παρακάτω διαστημάτων ογδόης. Υπενθυμίζουμε ότι το διάστημα ογδόης είναι ελαττωμένο όταν περιέχει 11 ημιτόνια, καθαρό όταν περιέχει 12 ημιτόνια και αυξημένο όταν περιέχει 13 ημιτόνια.
Σύμβολα: ελαττ. 8η = **E8**, καθαρή 8η = **K8**, αυξημ. 8η = **A8**.
Εναλλακτικά σύμβολα: ελαττ. 8η = **ε8**, καθαρή 8η = **K8**, αυξημ. 8η = **A8**.

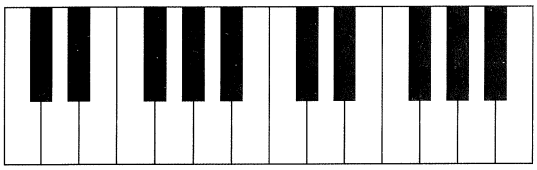
Παράδειγμα

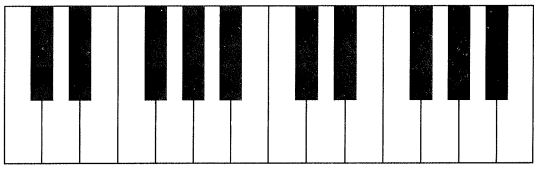
α.

β.

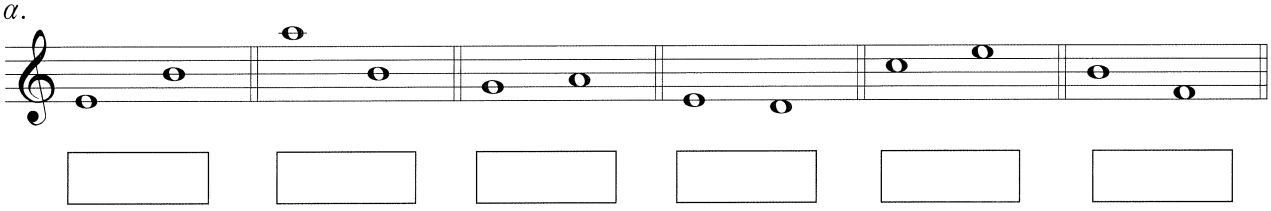

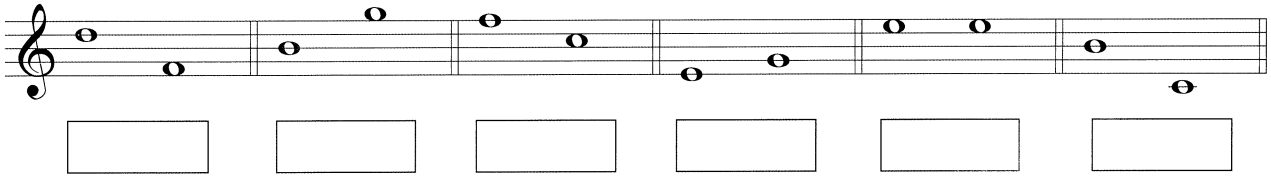

12. Να αναγνωρίσετε τα παρακάτω φυσικά διαστήματα. Υπενθυμίζουμε ότι τα φυσικά διαστήματα σχηματίζονται από φθόγγους χωρίς σημεία αλλοίωσης, δηλαδή εκτελούνται στα λευκά πλήκτρα του πιάνου. Ανάμεσα στους φυσικούς φθόγγους σχηματίζονται τα εξής διαστήματα: καθαρή πρώτη και ογδόη, μικρή και μεγάλη δευτέρα και εβδόμη, μικρή και μεγάλη τρίτη και έκτη, καθαρή τετάρτη και πέμπτη, καθώς και το τρίτονο (αυξημένη τετάρτη ή ελαττωμένη πέμπτη).
Σύμβολα: ελαττωμένο = **Ε**, μικρό = **Μ**, μεγάλο = **ΜΜ**, καθαρό = **Κ**, αυξημένο = **Α**.
Εναλλακτικά σύμβολα: ελαττωμ. = **ε**, μικρό = **μ**, μεγάλο = **Μ**, καθαρό = **Κ**, αυξημ. = **Α**.

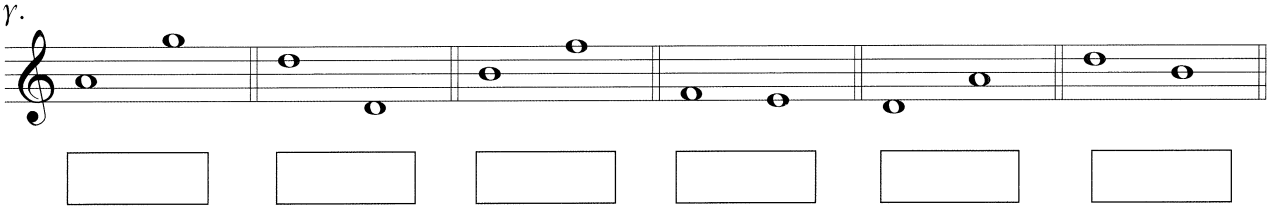
α.

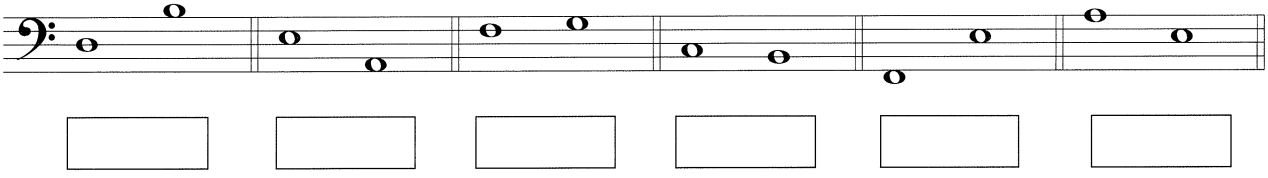
β.

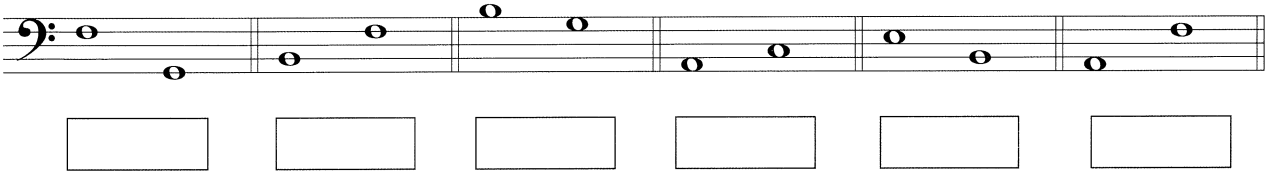
γ.

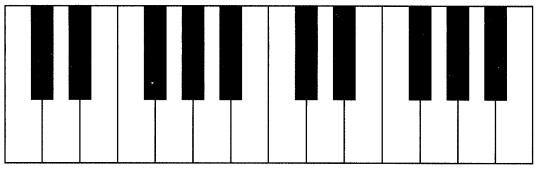

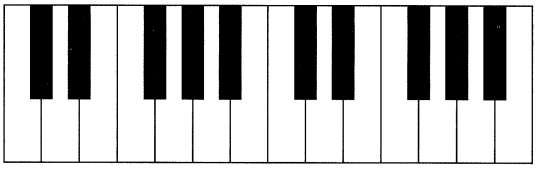
δ.

ε.

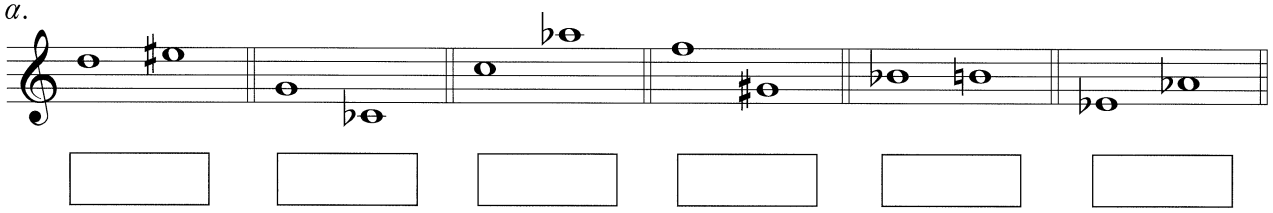

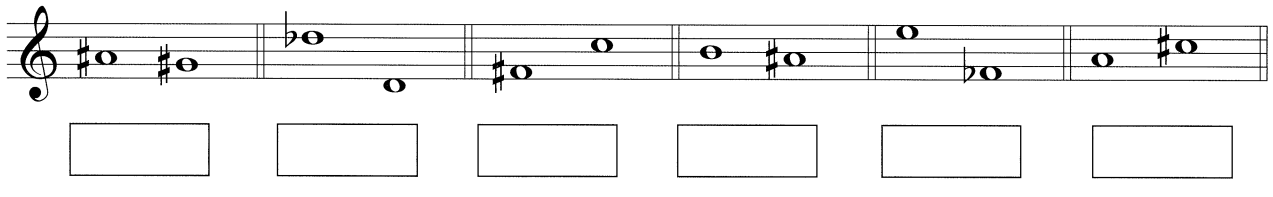

13. Να αναγνωρίσετε τα παρακάτω διαστήματα. Βλέπε: *Υποδείξεις για την Αναγνώριση των Διαστημάτων*, βιβλίο *Μουσική Θεωρία και Πρακτική*, σελ. 75-77.
Σύμβολα: ελαττωμένο = **Ε**, μικρό = **Μ**, μεγάλο = **ΜΜ**, καθαρό = **Κ**, αυξημένο = **Α**.
Εναλλακτικά σύμβολα: ελαττωμ. = **ε**, μικρό = **μ**, μεγάλο = **Μ**, καθαρό = **Κ**, αυξημ. = **Α**.

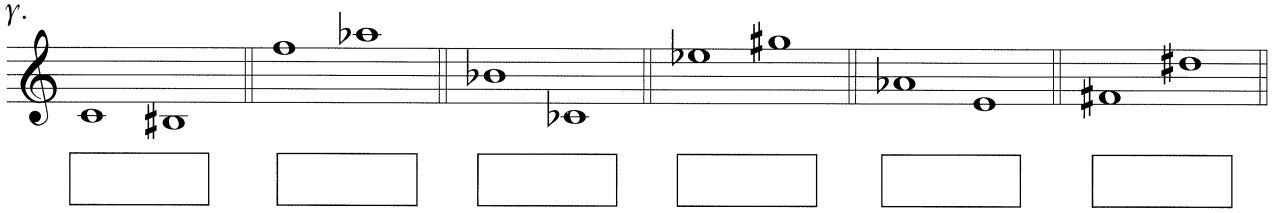
α.

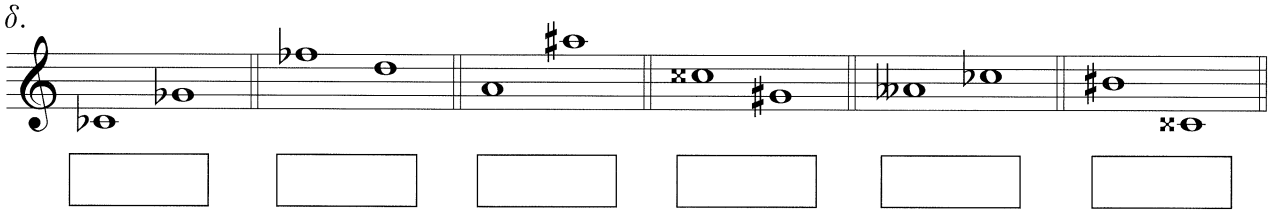
β.

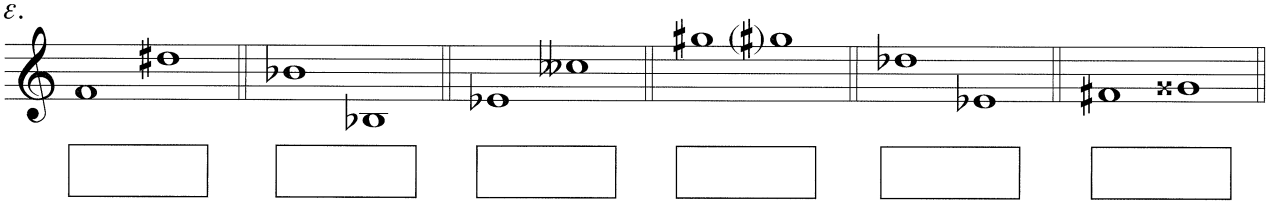
γ.

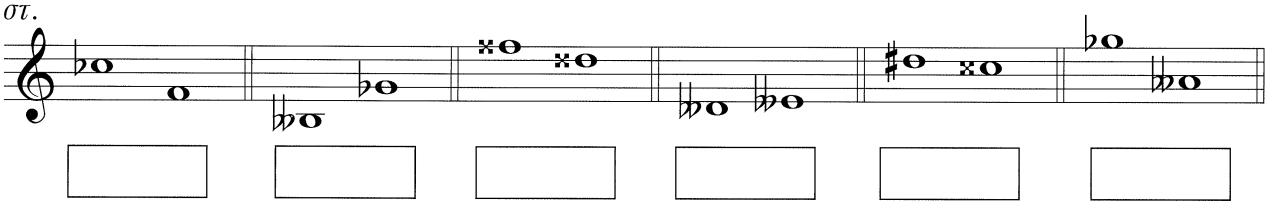
δ.

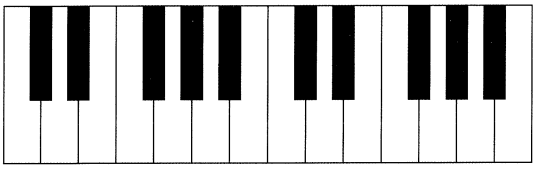

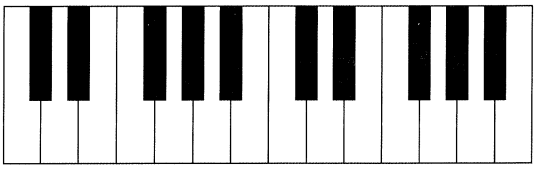
ε.

στ.

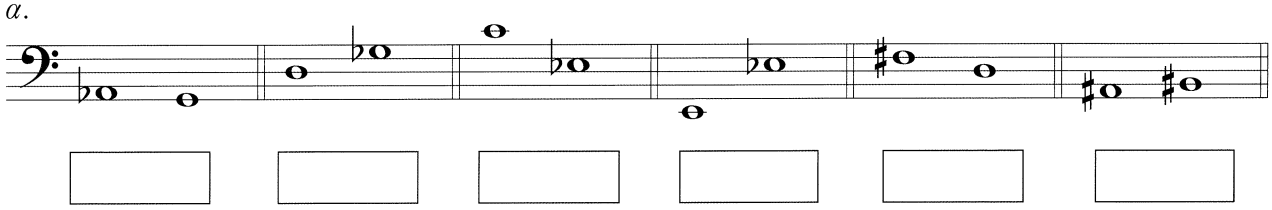

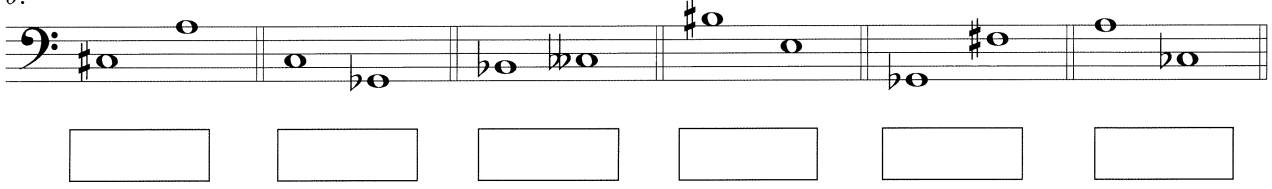

14. Να αναγνωρίσετε τα παρακάτω διαστήματα. Βλέπε: *Υποδείξεις για την Αναγνώριση των Διαστημάτων*, βιβλίο *Μουσική Θεωρία και Πρακτική*, σελ. 75-77.
Σύμβολα: ελαττωμένο = **Ε**, μικρό = **Μ**, μεγάλο = **ΜΜ**, καθαρό = **Κ**, αυξημένο = **Α**.
Εναλλακτικά σύμβολα: ελαττωμ. = **ε**, μικρό = **μ**, μεγάλο = **Μ**, καθαρό = **Κ**, αυξημ. = **Α**.

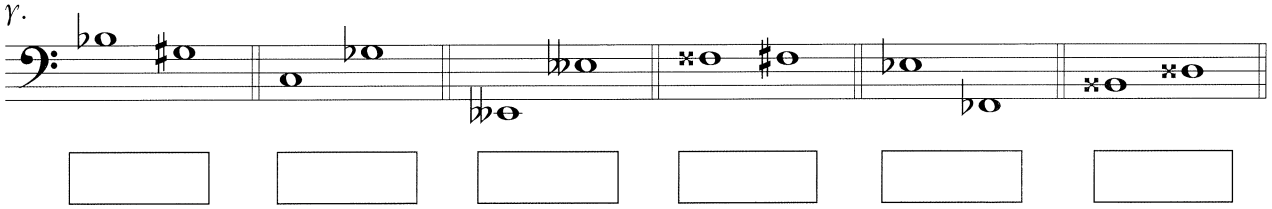
α.

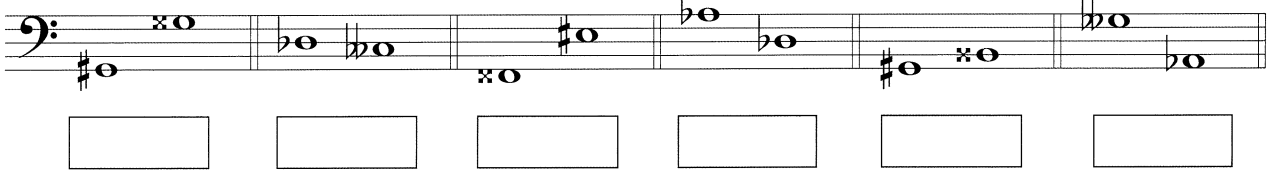
β.

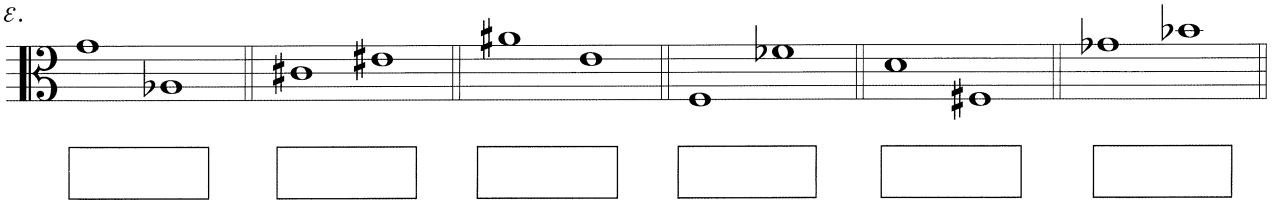
γ.

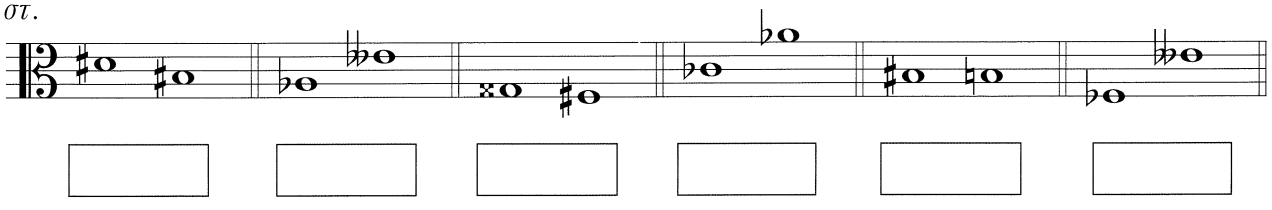
δ.

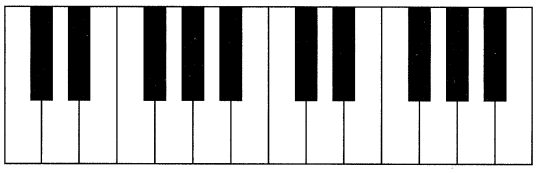

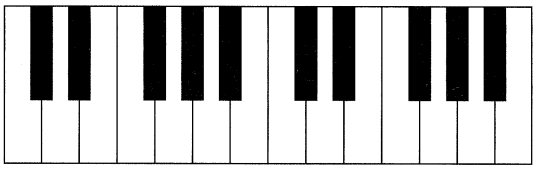
ε.

στ.

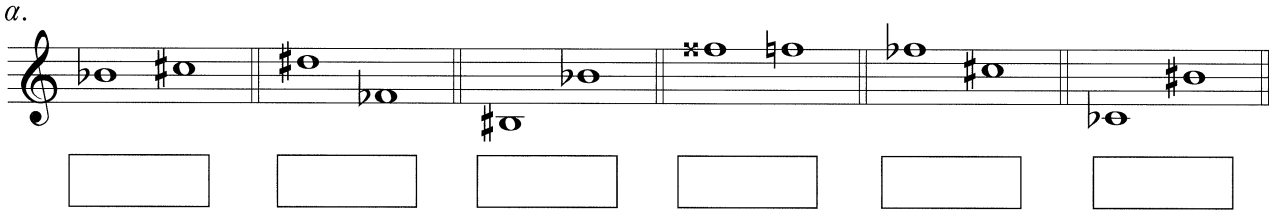

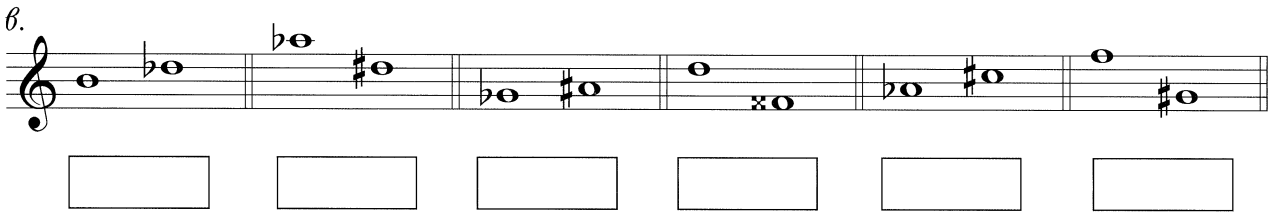

15. Να αναγνωρίσετε τα παρακάτω διαστήματα με είδος ελαττωμένο και δις ελαττωμένο, αυξημένο και δις αυξημένο.
Σύμβολα: δις ελαττωμένο = **ΕΕ**, ελαττωμένο = **Ε**, αυξημένο = **Α**, δις αυξημένο = **ΑΑ**.
Εναλλακτικά σύμβολα: δις ελατ. = **εε**, ελαττωμένο = **ε**, αυξημένο = **Α**, δις αυξημ. = **ΑΑ**.

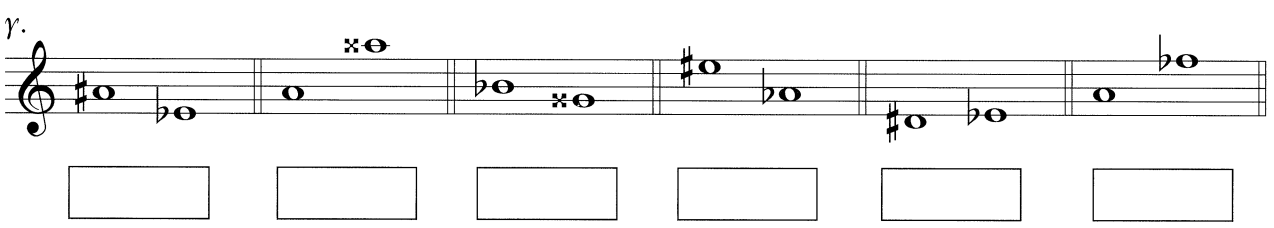
α.

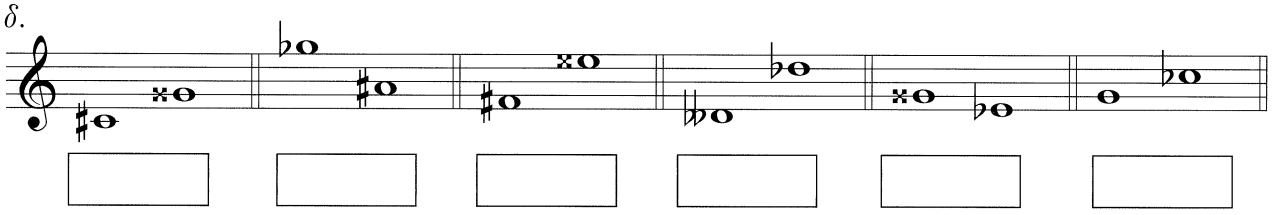
β.

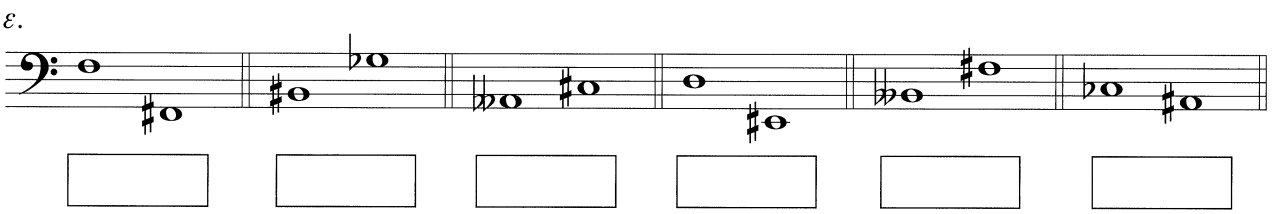
γ.

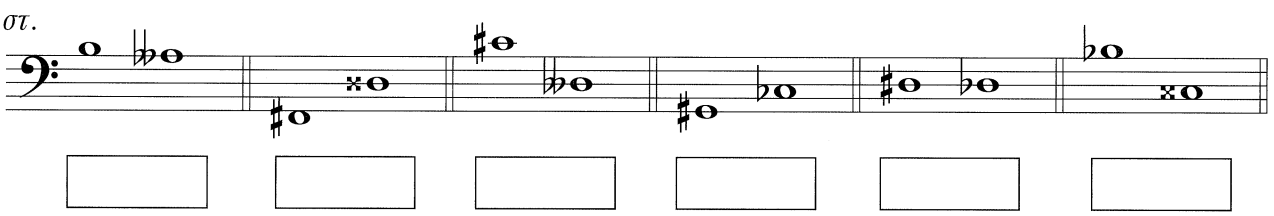
δ.

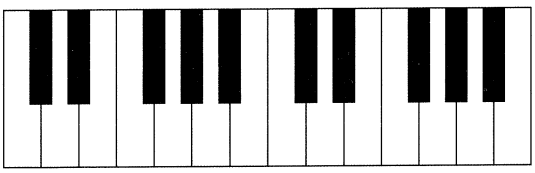

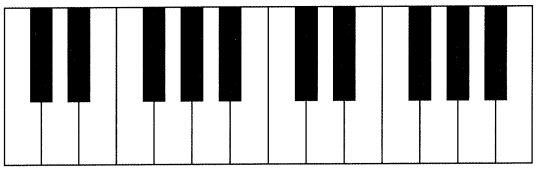
ε.

στ.

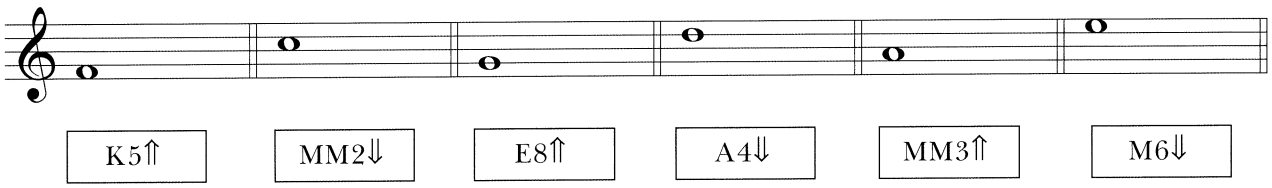

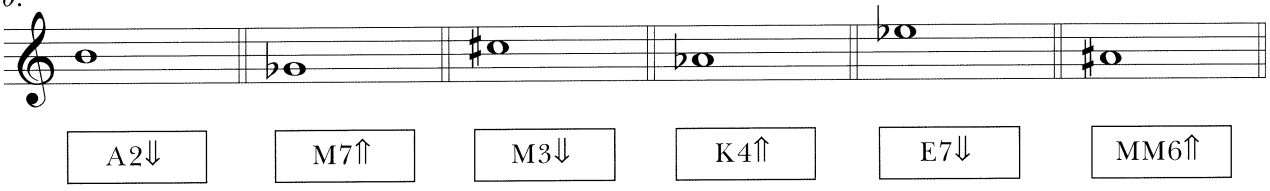
16. Να προσθέσετε το δεύτερο φθόγγο, έτσι ώστε να σχηματίζει με το δοσμένο πρώτο φθόγγο το ζητούμενο μελωδικό διάστημα. Το σύμβολο ⇑ δηλώνει ανιόν διάστημα (ο δεύτερος φθόγγος είναι υψηλότερος από τον πρώτο), ενώ το σύμβολο ⇓ δηλώνει κατιόν διάστημα (ο δεύτερος φθόγγος είναι χαμηλότερος από τον πρώτο).

α.

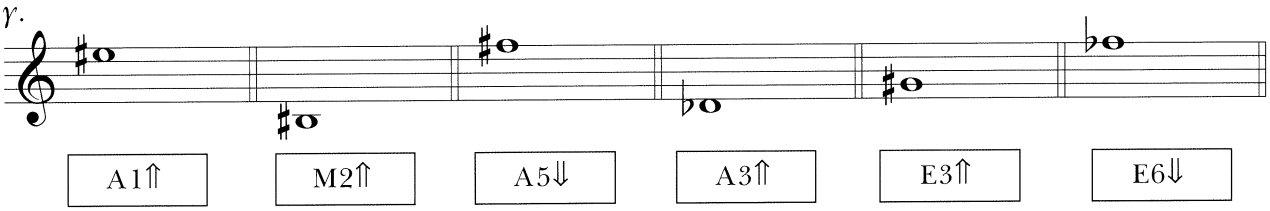
K5⇑ | MM2⇓ | E8⇑ | A4⇓ | MM3⇑ | M6⇓

β.

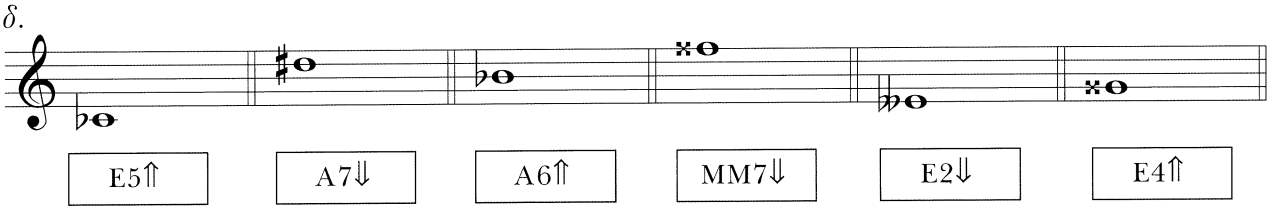
A2⇓ | M7⇑ | M3⇓ | K4⇑ | E7⇓ | MM6⇑

γ.

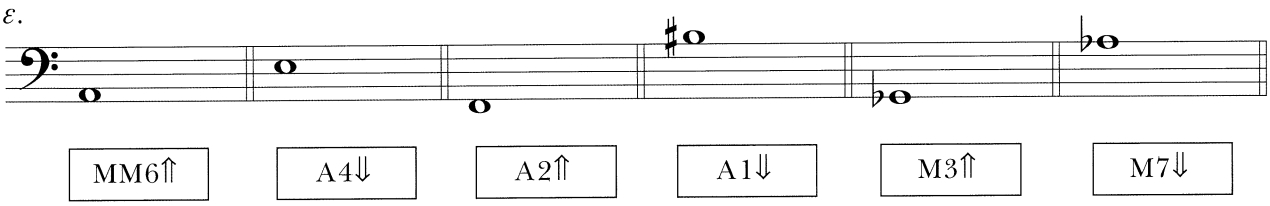
A1⇑ | M2⇑ | A5⇓ | A3⇑ | E3⇑ | E6⇓

δ.

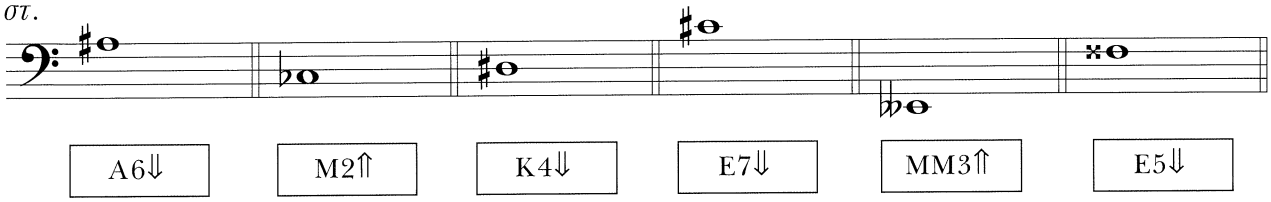
E5⇑ | A7⇓ | A6⇑ | MM7⇓ | E2⇓ | E4⇑

ε.

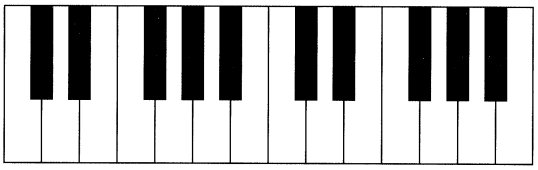

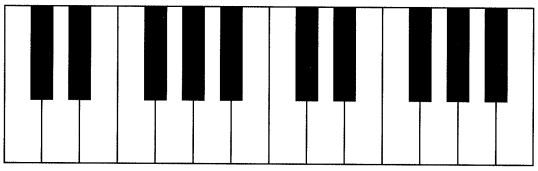
MM6⇑ | A4⇓ | A2⇑ | A1⇓ | M3⇑ | M7⇓

στ.

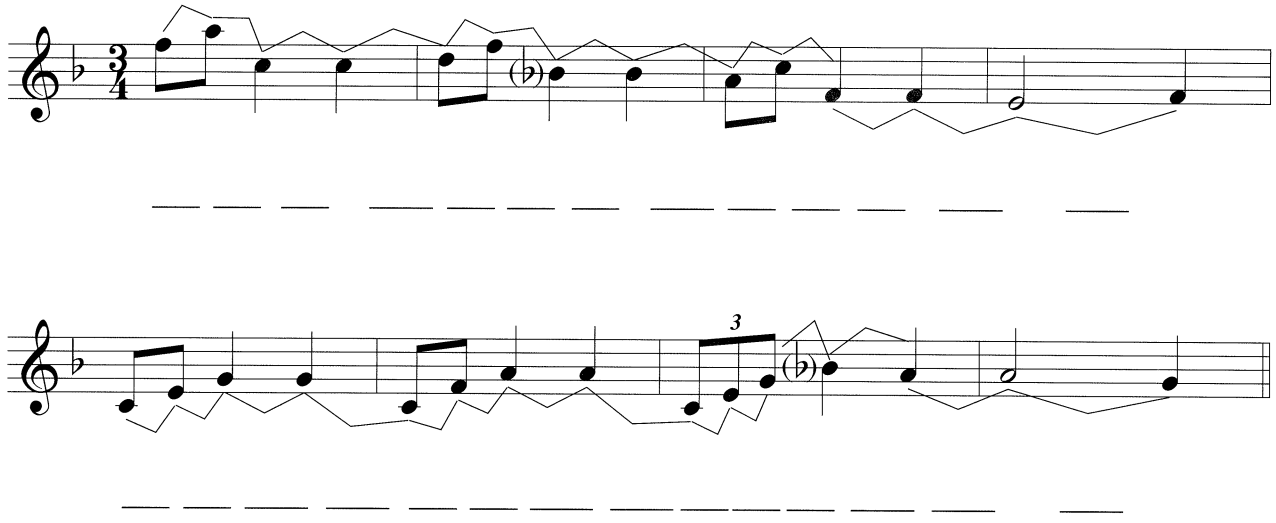
A6⇓ | M2⇑ | K4⇓ | E7⇓ | MM3⇑ | E5⇓

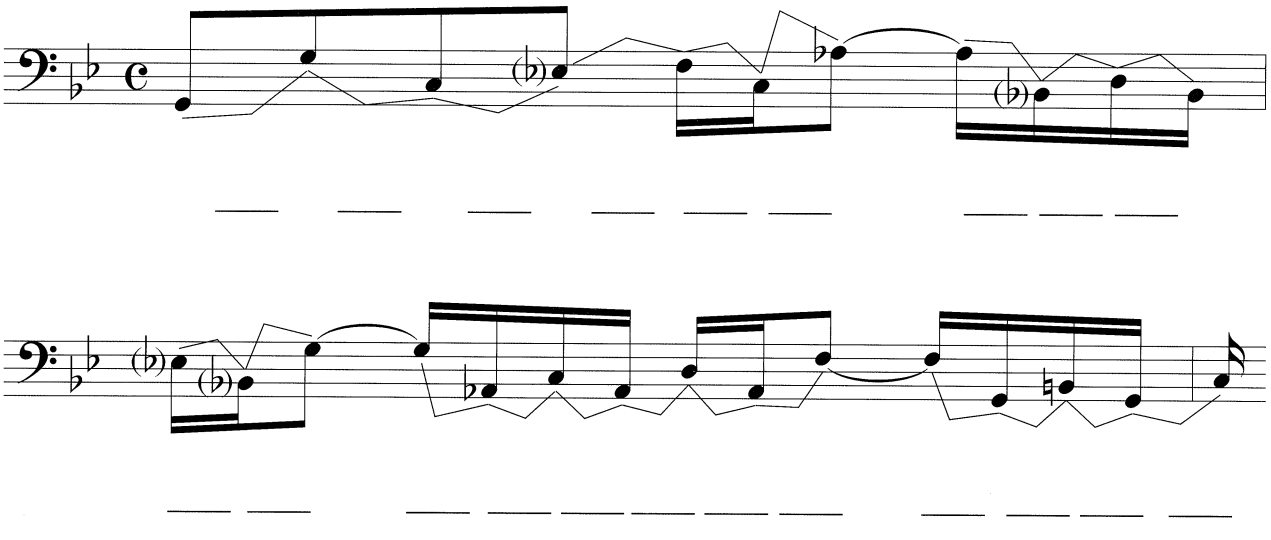

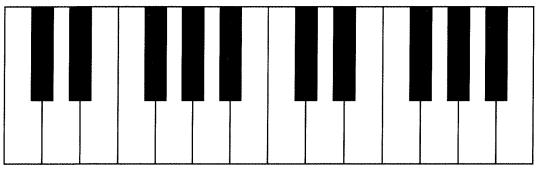
17. Να αναγνωρίσετε τα διαστήματα που σχηματίζονται ανάμεσα στους διαδοχικούς φθόγγους των παρακάτω μελωδιών και να τα αναγράψετε στις μικρές οριζόντιες παύλες.

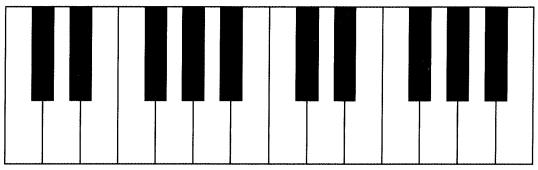
α. *Μότσαρτ: Μινουέτο*

β. *Μπαχ: Φούγκα σε Σολ ελάσσονα*

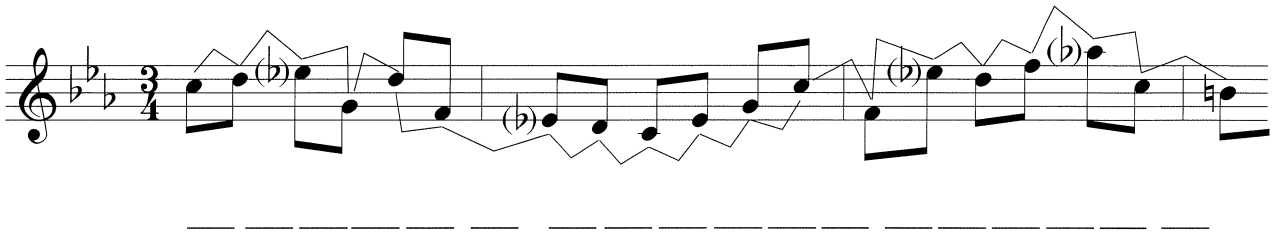

γ.

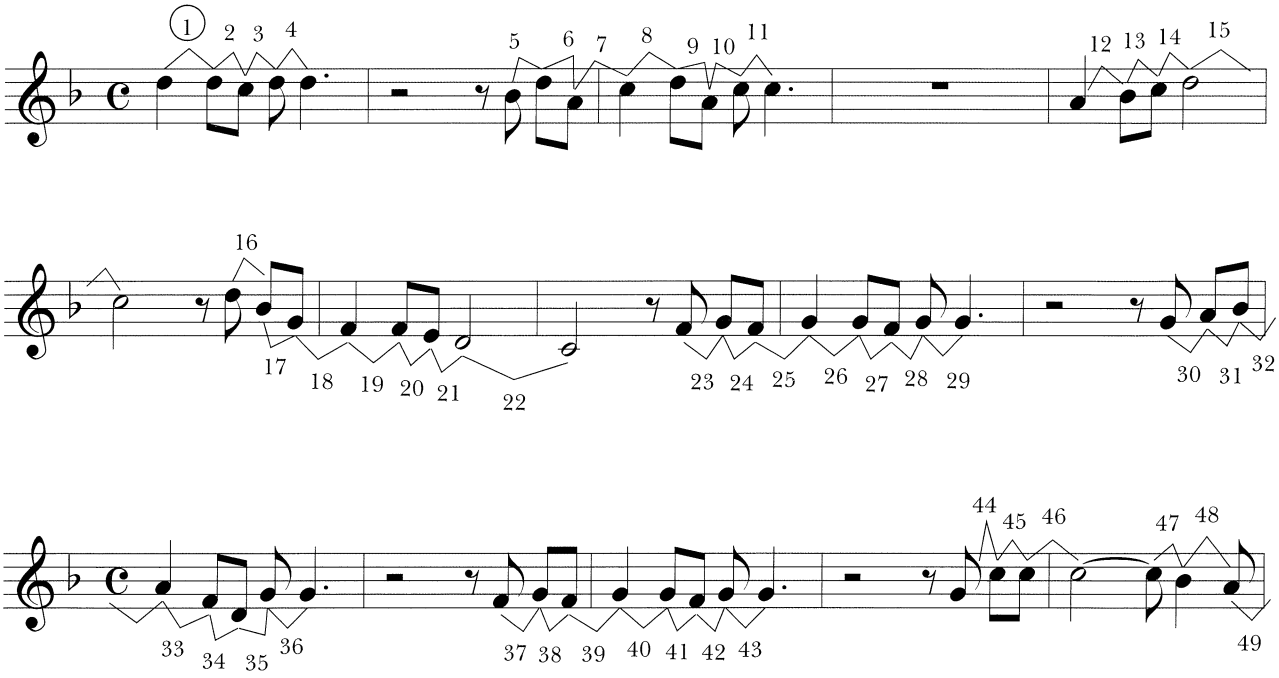
Μπαχ: Μικρό Πρελούδιο

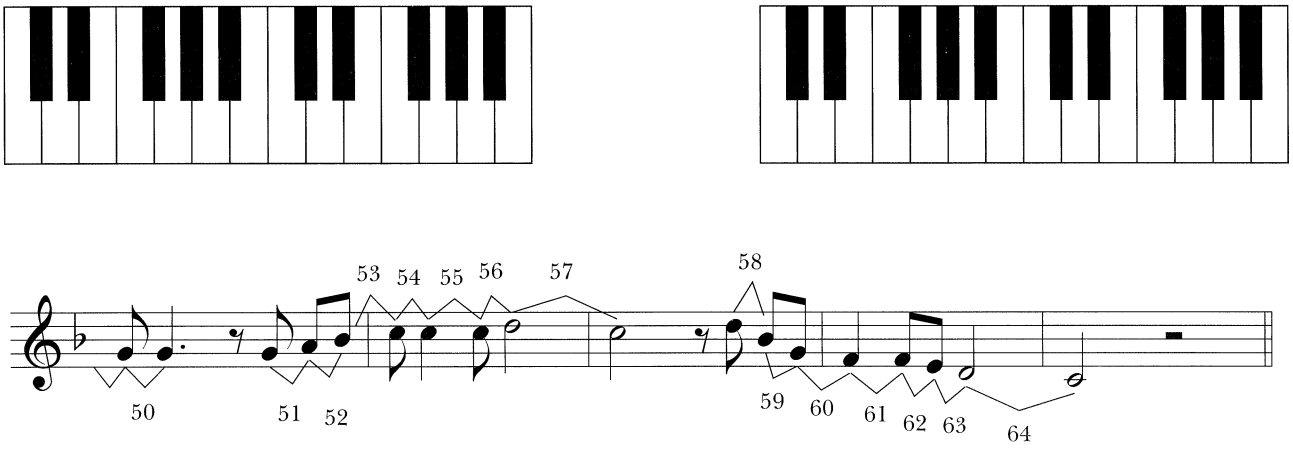

Συνεχή και Αφεστώτα Διαστήματα

18. Να κυκλώσετε τα συνεχή (ή αλλιώς βηματικά) διαστήματα στη μελωδία του παρακάτω τραγουδιού. Υπενθυμίζουμε ότι συνεχή (ή βηματικά) διαστήματα είναι τα μελωδικά διαστήματα πρώτης και δευτέρας. Ποιο είναι το ποσοστό των συνεχών διαστημάτων στο σύνολο όλων των διαστημάτων του τραγουδιού; Μπορείτε να ερμηνεύσετε αυτό το αποτέλεσμα;

Guantanamera

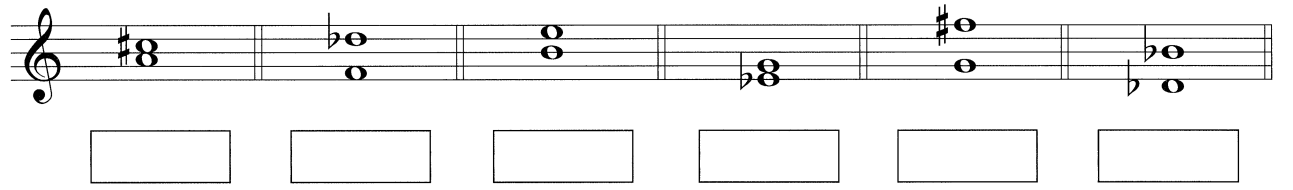

Σύνολο Διαστημάτων:	64	Αριθμός Συνεχών Διαστημάτων:	
Ποσοστό:	100%	Ποσοστό:	

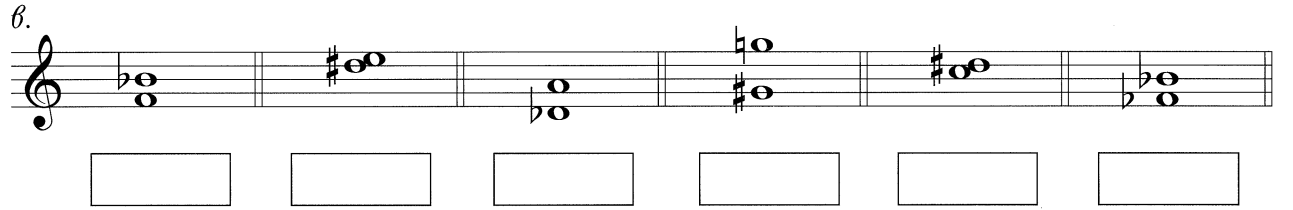
Αρμονικά Διαστήματα

19. Να αναγνωρίσετε τα παρακάτω αρμονικά διαστήματα.
Σύμβολα: ελαττωμένο = **Ε**, μικρό = **Μ**, μεγάλο = **ΜΜ**, καθαρό = **Κ**, αυξημένο = **Α**.
Εναλλακτικά σύμβολα: ελαττωμ. = **ε**, μικρό = **μ**, μεγάλο = **Μ**, καθαρό = **Κ**, αυξημ. = **Α**.

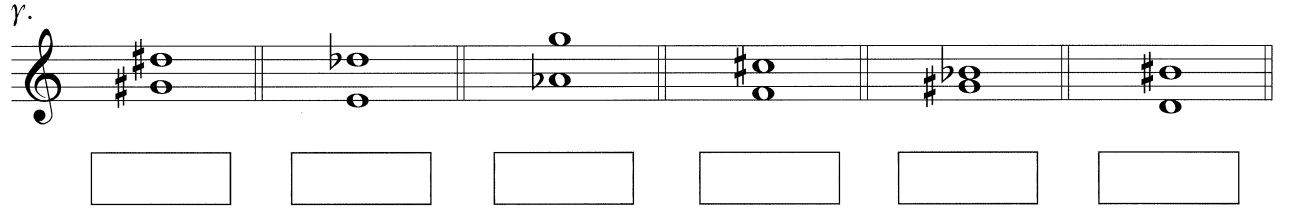
α.

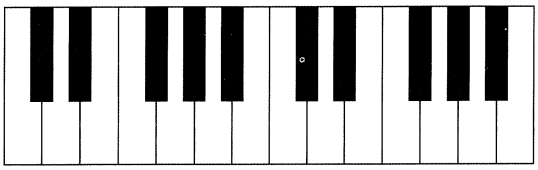

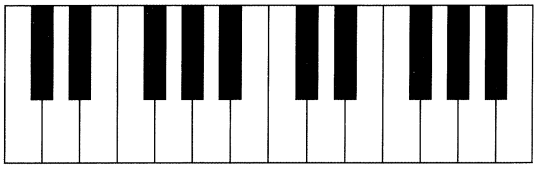
β.

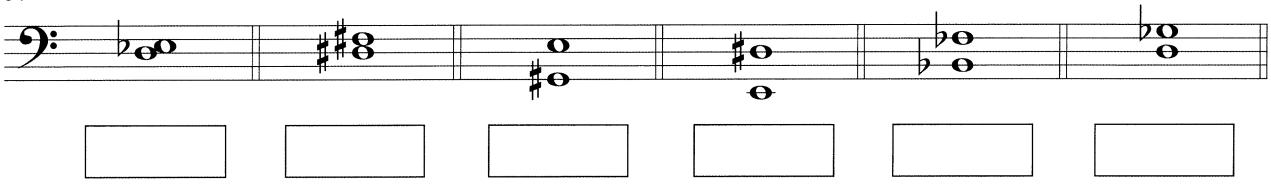
γ.

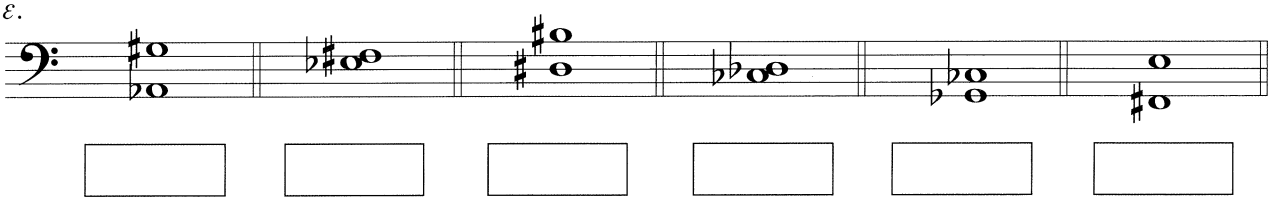

δ.

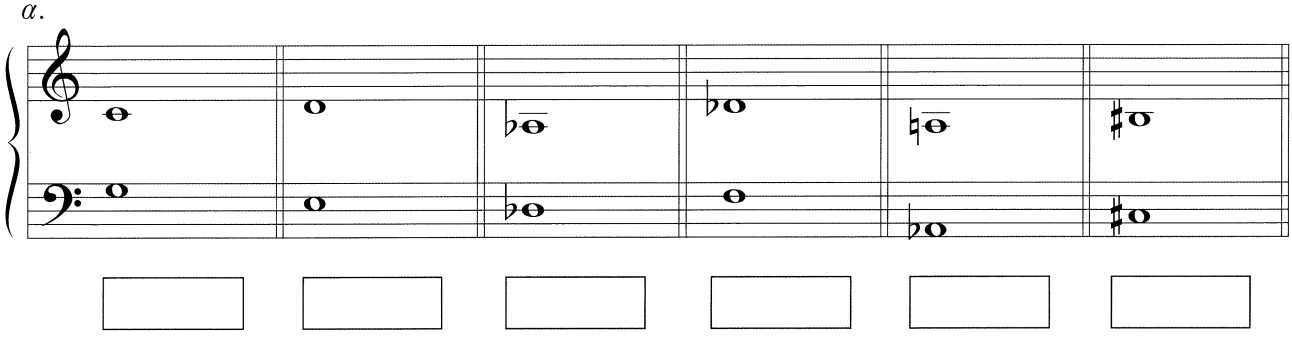

ε.

20. Να αναγνωρίσετε τα αρμονικά διαστήματα που σχηματίζονται ανάμεσα σε δύο φθόγγους του μεγάλου πενταγράμμου, από τους οποίους ο χαμηλότερος είναι στο πεντάγραμμο του φα και ο υψηλότερος στο πεντάγραμμο του σολ.

α.

β.

